

Starohrvatska prosvjeta

III. serija – svezak/vol. 46/2019.

doc. dr. sc. Ivan Basić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Odsjek za povijest

Poljička cesta 35

HR – 21000 Split

ibasic@ffst.hr

In memoriam Željko Rapanić (1932. – 2018.)*

223

- * Ranije verzije ovoga teksta objavljene su u sveučilišnim novinama *Universitas* 27. veljače 2019. te u mjesečniku *Solinska kronika* 15. siječnja 2019. Usp. također I. BASIĆ, Željko Rapanić octogenarius. Spomenica povodom osamdesete godišnjice života i pedesetpete obljetnice znanstvenog rada, u: *Munuscula in honorem Željko Rapanić. Zbornik povodom osamdesetog rođendana*, (ur. M. Jurković, A. Milošević), Zagreb–Motovun–Split, 2012, str. 13-42. Bibliografija Željka Rapanića od 1958. do 2012. objavljena je na istome mjestu, str. 43-57, a bibliografija od 2002. do 2012. u: I. BASIĆ, Uz osamdesetu obljetnicu života Željka Rapanića, *Mogućnosti* LX/1-3, Split, 2013, str. 68-72. Uz navedenp tiskana su još dva nekrologa: novinara D. Duila u dnevniku *Slobodna Dalmacija* 28. prosinca 2018. te: N. JAKŠIĆ, In memoriam di Željko Rapanić, *Hortus Artium Medievalium* 25/1, Zagreb–Motovun, 2019, str. 10-13.

Smrt (ili njezino spominjanje) izaziva u ljudima uvriježenu pomisao da svaki čovjek umire dvaput: prvi put kada premine, a drugi put kada kasniji naraštaji prestanu spominjati njegovo ime. Odlaskom arheologa, povjesničara umjetnosti, konzervatora i epigrafičara Željka Rapanića, koji je na Badnjak 2018. umro u Splitu u 87. godini, nema međutim mjesta strahu da će u skorije vrijeme njegov lik, i nadasve znanstveno djelo trajne vrijednosti, izbljediti iz našega sjećanja.

Prof. dr. sc. Željko Rapanić rođen je 26. listopada 1932. u Splitu. U rodnom je gradu nakon osnovnog školovanja pohađao klasičnu gimnaziju, na kojoj je maturirao 1950. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirao je povijest umjetnosti, koja se u sklopu tadašnjeg studijskog programa slušala objedinjeno sa studijem povijesti. Za studente toga smjera obvezni su bili i kolegiji iz klasične arheologije, narodne umjetnosti, latinskog jezika, estetike te povijesti filozofije, što je sve pridonijelo Rapanićevu duhovnom formiranju. Predavali su mu, između ostalih, tada eminentni povjesničari Grga Novak, Jaroslav Šidak i Nada Klaić, odnosno povjesničari umjetnosti Milan Prelog, Grgo Gamulin i Željko Jiroušek te arheolog Marcel Gorenc. Diplomirao je 1956., potom se vratio u rodni grad. Od 1957. radi u Arheološkom muzeju u Splitu, naslijedivši od povjesničara i arheologa don

Lovre Katića položaj kustosa srednjovjekovnog odjela u toj uglednoj splitskoj instituciji. U Muzeju je radio sve do 1983., postupno napredujući u službi do stjecanja najvišeg zvanja muzejskog savjetnika. Od 1971. do 1980. bio je ravnateljem Arheološkog muzeja. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1982. disertacijom *Razvitak skulpture u Dalmaciji od 6.-9. stoljeća* pod mentorstvom Milana Preloga. Od 1983. do 1994. Rapanić je radio u Gradskom zavodu za zaštitu spomenika kulture u svojstvu savjetnika, a od 1989. bio je i ravnateljem Zavoda. Usporedno s tim, od stjecanja zvanja doktora znanosti do 1989. predavao je umjetnost ranog srednjeg vijeka na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje je biran u naslovna znanstveno-nastavna zvanja docenta, zatim izvanrednog profesora. Istovremeno je predavao na poslijediplomskom studiju »Kultura istočne obale Jadrana« tog fakulteta koji se održavao u Centru za poslijediplomske studije u Dubrovniku, dok je nastavu držao i na poslijediplomskom studiju zagrebačkog Arhitektonskog fakulteta »Graditeljsko nasljeđe«, lociranom u Splitu. Na koncu je od 1994. radio u Institutu za arheologiju u Zagrebu, gdje je 2001. umirovljen u zvanju znanstvenog savjetnika. Ostvario je podjednako plodnu djelatnost u arheološko-muzeološkom polju, zatim u domeni zaštite spomenika, kao i na sveučilištu.

Rapanićev je znanstveni opus velik (oko 300 bibliografskih jedinica) i raznovrstan: primarna mu je preokupacija bila umjetnost, arheologija te povijest kasne antike i ranoga srednjeg vijeka, ali je povremeno svojim radom, tematski i kronološki, uvelike nadilazio ta uža polja. Čitav se taj opus može svrstati u nekoliko širih tematskih skupina: objava rezultata arheoloških istraživanja; epigrafija; sintetski pregledi ranosrednjovjekovne kulturno-umjetničke prošlosti Dalmacije; poleogeneza jadranskih gradova i njihov društveni rast u ranom srednjem vijeku; dijakronijski pregledi odabranih gradskih sredina, spomeničkih lokaliteta ili mikroregija; heuristika i kritika izvora; popularizacija vlastitih i tuđih znanstvenih rezultata. Sudjelovao je u arheološkim istraživanjima Dioklecijanove palače (1958. i 1959.), na Vrelu Cetine (1958.) te na Visu (1959. i 1961.). Jedan je od pionira naše podmorske arheologije, sudjelujući u stručnim skupovima iz tog polja kao i terenskim hidroarheološkim istraživanjima (Viganj na Pelješcu, 1969.-1972.) iz kojih je objavio zapažene rezultate, baveći se i problemima zaštite

drvenog hidroarheološkog materijala. Od 1969. do 1971. s Nenadom Cambijem vodio je arheološka istraživanja u Saloni, suorganizatori kojih su bili Arheološki muzej u Splitu i *Smithsonian Institute* (SAD). Ona su u istočnom dijelu grada razotkrila kompleks kasnoantičke stambene arhitekture (položaj Ilinac), do tada manjkavo evidentirane arheološkim istraživanjima koja su se mahom koncentrirala na sakralni pejzaž. S Dušanom Jelovinom vodio je 1972. revizijska istraživanja na Otoku u Solinu, koja su osporila mišljenje Ejnara Dyggvea o dvije predromaničke crkve na tom mjestu, jer je arheološki potvrđena samo jedna, posvećena sv. Stjepanu, s kraljevskim mauzolejem u narteksu. Istražio je i objavio ostatke neobičnog kasnoantičkog sklopa u Ostrvici u Poljicima (1976.-1980.) iz 5. ili 6. st. Sudjelovao je u opsežnim arheološkim istraživanjima u staroj gradskoj jezgri Dubrovnika (1983.-1987.) provedenima poslije razornoga potresa 1979., gdje je vodio radove na predjelu Pustijerne.

Rapanić je prvi sakupio i sustavno obradio ranosrednjovjekovnu kamenu skulpturu pohranjenu u splitskom Arheološkom muzeju (1963.); prirodni nastavak bio je katalog ranosrednjovjekovnih latinskih natpisa Splita (1971.), a oba su rada postala metodološkim uzorima i predlošcima za kasnije istraživače. U više radova teorijski i metodološki je razradio problem ranosrednjovjekovne poleogeneze jadranskih gradova, udarivši na taj način temelje drugačijemu viđenju u odnosu na ranije prevladavajuće teze o kataklizmičkom kraju antičkog urbanog života u literaturi. Smatrao je da najstariju povijest ranosrednjovjekovnih gradova nije nužno promatrati kao pasivnu posljedicu uništavanja gradskih središta barbarskim invazijama ili prirodnim katastrofama, već valja računati i s drugim formativnim elementima: naseobinskim kontinuitetom koji seže dublje u prošlost i dužuje svoj uspjeh pozitivnim činiteljima za razvijanje grada (prostornim, gospodarskim, topografskim, mikrotopografskim, prometnim, stratejskim itd.) upravo na tom mjestu. Rapanićeva studija posvećena kontinuitetu naseljenosti salonitanskog agera u ranom srednjem vijeku (1980.) u tom je smislu prijelomna, jer je označila prekid dugo vremena dominantnog katastrofičnog historiografskog pristupa problemu degradacije i nestanka kasnoantičkog grada. Detaljnom analizom tada poznatih lokaliteta pokušao je ukazati da na salonitanskom ageru bitnog prekida kontinuiteta u 7. i 8. st. nije bilo, ukazujući na kontinuitet

starosjedilačkog stanovništva na način o kakvom u literaturi dotad nije bilo riječi. Umjesto konvencionalnih tumačenja o potpunoj devastaciji Salone zbog vojnog zauzimanja grada praćenoj njegovim naglim i paničnim napuštanjem, Rapanić im je suprotstavio složenije objašnjenje koje je počivalo na uočavanju ekonomskih, političkih i urbanoloških okolnosti što su do kraja 6. st. potpuno izmijenile fizionomiju Salone. »Urbana regresija« i svojevrsna ruralizacija grada kao uzroci (ne povodi) njegovu utrnuću, i kasnijem premještanju, time su prvi put ušle u hrvatsku literaturu o urbanoj povijesti. Rapanićeva su nastojanja da osvijetli društveni okvir dalmatinske predromanike ovjenčana glasovitom sintezom *Predromaničko doba u Dalmaciji* (Split, 1987.). Posrijedi je prvi moderni, strukturalno pisan pregled dalmatinske kulturne prošlosti u ranom srednjem vijeku, do danas bez premca. Sadrži čitav spektar one društvene stvarnosti koja je u ranosrednjovjekovnoj Dalmaciji na različite načine bila vezana uz kulturna gibanja u najširem smislu riječi, afirmirajući u osnovi tezu M. Preloga o tzv. pasivnoj negaciji antike. Rapanićev je interes za urbanu povijest i »prijelazna« razdoblja možda najbolje oprimjeren knjigom *Od carske palače do srednjovjekovne općine* (Split, 2007.). Intervalom između kasne antike i zrelosrednjovjekovnog komunalnog razdoblja grada Splita jasno je označen sadržajni i vremenski raspon u žarištu njegova zanimanja. Ponudivši prvi put sustavan pregled poleogeneze ranosrednjovjekovnog grada na istočnom Jadranu, kao i posve nove poglede na povijesnu problematiku ovoga razdoblja, Rapanić je ostvario djelo referentne težine sa zaslužnim mjestom u suvremenoj historiografiji.

Zapažene je rezultate u organizacijskom i znanstvenom pogledu Željko Rapanić ostvario za vrijeme svoga mandata na čelu Hrvatskoga arheološkog društva, čijim je predsjednikom bio od 1973. do 1980. U tom je, za etabliranje i održavanje visokih standarda hrvatske arheologije vrlo plodnom razdoblju sa suradnicima ravnao konferencijskom i izdavačkom djelatnošću Društva. Za njegova mandata realizirano je ukupno osam znanstvenih skupova HAD-a (jedan skup godišnje), uz to ciljano raspoređenih kako bi obuhvatili što više regija naše zemlje (Lika, sjeverozapadna Hrvatska, srednja Dalmacija, južna Dalmacija, Zagreb s okolicom, Kvarner, Cetinska krajina). Zbornici su objavljeni u ediciji *Izdanja HAD-a* koju je Rapanić utemeljio i uređi-

vao; taj niz su uspješno nastavili njegovi nasljednici na čelu HAD-a (dosad je objavljen 31 svezak). Od znatne je važnosti njegov urednički rad za ravnateljstva u Arheološkome muzeju, počevši sa zbornikom radova s međunarodnoga skupa *Disputationes Salonitanae* (1975.) čime je zasnovan niz istoimenih simpozija utjecajna dosega (do 2004. održano ih je pet). Uredio je ukupno sedam svezaka muzejskog časopisa *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*. Bio je član uredništva časopisa *Starohrvatska prosvjeta*, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, *Kulturna baština*, *Makarsko primorje* i *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*. Sudjelovao je na tridesetak znanstvenih skupova, u zemlji i inozemstvu. S don Lovrom Katićem suautor je knjige *Prošlost i spomenici Solina* (1971.), a s Milanom Ivaniševićem i Zvonimirom Buljevićem knjige *Sveti Dujam* (1996.). Autor je i knjiga: *Baština na dlanu* (2000.) te *Solin – grad i spomenici* (2001.) koja je prevedena na engleski i talijanski jezik. Za svoj je rad primio i više društvenih i strukovnih priznanja: godišnju Nagradu za znanost *Slobodne Dalmacije* (1988.), zatim godišnju Nagradu za znanost Grada Splita (1989.), pa je kao dio priređivačkog i uredničkog tima međunarodnog projekta *Hrvati i Karolinzi* primio Strossmayerovu nagradu (2001.), nagradu HAD-a *Šime Ljubić* za doprinos u radu i vođenju navedenog društva (2003.), Nagradu za životno djelo Grada Splita (2007.), konačno nagradu HAD-a za životno djelo *Don Frane Bulić*, koja se dodjeljuje pojedincima za vrhunska ostvarenja na području arheologije koja su pridonijela njezinu razvoju i ugledu u Hrvatskoj i inozemstvu (2008.). Napokon, za osobite zasluge u kulturi odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1997.). Povodom 80. rođendana kolege, prijatelji i suradnici posvetili su mu svečani zbornik radova (*Munuscula in honorem Željko Rapanić*, Zagreb–Motovun–Split, 2012.).

Vrijedi spomenuti i usku Rapanićevu vezanost uz Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, u čijim je brojnim izložbenim, izdavačkim, arheološkim, muzeološkim, znanstvenim i stručnim projektima aktivno sudjelovao, a u pojedinima bio i ključni protagonist. Ta je njegova aktivnost naročito učestala 80-ih i 90-ih godina, a prvenstveno bila vezana uz muzejski časopis *Starohrvatska prosvjeta*. Nakon zastoja u izlaženju treće serije toga časopisa (do kojega je došlo 1968.), obnovom redovitog tečaja aktivirao se i Rapanić: od 1981. do 2016. u

Starohrvatskoj prosvjeti je objavio ukupno devet radova, ne računajući recenzije brojnih članaka, kao i stručno uredništvo niza drugih izdanja Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika (npr. serije *Kulturno-povijesni vodiči*, gdje je uredio brojne sveske). Od 1981. do 1991. godine bio je, kako je već navedeno, član uredništva *Starohrvatske prosvjete*, a krajem 1990-ih i početkom 2000-ih nastupio je i kao stručni urednik nekoliko svezaka. U svesku za 2004. godinu (objavljen 2008.) priredio je, zajedno s Nedom Anzulović, bibliografiju *Starohrvatske prosvjete* od utemeljenja časopisa 1895. do 2003. godine. Do koje je mjere cijenio ovaj časopis, i vlastitu suradnju u njemu, svjedoči pregršt članaka koje je objavio na raznim mjestima povodom obljetnica muzejskog glasila; sastavio je i nekoliko prikaza pojedinačnih svezaka.¹ Godine 2000. Muzej je izdao njegovu knjižicu *Baština na dlanu* u seriji *Scintillae Stephano Gunjača dicatae*, a iste godine bio je dio tima koji je realizirao veliki međunarodni izložbeno-znanstveni projekt *Hrvati i Karolinzi* (Ž. Rapanić je za katalog izložbe napisao nekolicinu natuknica, kao i jedan opsežan sintetski tekst). Napokon, posljednja Rapanićeva knjiga *Dalmatinski grad i zaleđe u ranom srednjem vijeku* tiskana je 2017. u nakladi Muzeja, također kao dio serije *Scintillae*. U toku je rad na popisivanju Rapanićeve bogate knjižnice, koja će postati dio knjižnice Muzeja.

Koliki je bio Rapanićev ugled u stručnim krugovima neka ilustrira i sljedeća anegdota: 1970-ih godina dobio je poziv uglednog bizantologa slovenskog porijekla Jadrana Ferluge da kao medijevist prijede na Sveučilište u Münsteru, tada u Zapadnoj Njemačkoj (gdje je Ferluga imao profesuru iz bizantinistike, *Seminar für Byzantinistik*). Bila je to ponuda kakve su u životu intelektualca onog vremena uglavnom izostajale, ili bi se dogodile tek jednom. Nesvakidašnji je i laskav prijedlog Željko Rapanić na koncu nakon duga promišljanja otklonio, premda je bio potpuno svjestan da će time bitno

¹ Ž. RAPANIĆ, 100. obljetnica »Starohrvatske prosvjete«, *Obavijesti HAD-a* XXVII/3, Zagreb, 1995, str. 74-75; Ž. RAPANIĆ, Ocrtati prošlost »ad futuram memoriam«. Stotinu godina časopisa »Starohrvatska prosvjeta«, *Slobodna Dalmacija*, 7. studenog 1995.; Ž. RAPANIĆ, *Starohrvatska prosvjeta*, sv. 24, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 1997.; *Starohrvatska prosvjeta*, sv. 25, Split, 1998, *Obavijesti HAD-a* XXX/3, Zagreb, 1998, str. 150-153.

reducirati svoju akademsku i znanstvenu karijeru; njegov je ostanak u Splitu, s druge strane, za Split značio više nego što je, možda, vidljivo iz načina na koji mu se ovaj dosad odužio kao svom zaslužnom građaninu. Izbor Rapanićevih najreprezentativnijih studija – među kojima više njih predstavlja fundamentalna ostvarenja hrvatske medievistike u drugoj polovini 20. stoljeća – nedvojbeno zaslužuje monografsku prezentaciju, pa bi ih vrijedilo publicirati u novom, objedinjenom grafičkom formatu, jednako kao i u dogledno vrijeme prirediti znanstveni skup posvećen njegovu liku i opusu.

Istraživački nerv, znanstvenu produktivnost i intelektualnu britkost Željko je Rapanić zadržao i u dubokoj starosti: o tome svjedoče radovi *Kralj Tripimir*, *Venecijanci i Dalmatinci u traktatu teologa Gottschalka iz Orbaisa*, *O počecima i nastajanju Dubrovnika* (oba iz 2013.) te *Propast Salone* (2016.), kao i nedavna knjiga *Dalmatinski grad i zaleđe u ranom srednjem vijeku* (Split, 2017.). Poznato mi je, osim toga, da je u pripremi imao knjigu o ranosrednjovjekovnom graditeljstvu pod radnim naslovom *Otisci vremena*, dok je posljednjih mjeseci života za časopis Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika *Starohrvatska prosvjeta* pripremao rad o značenju pojma *ecclesia* u pismu pape Stjepana VI. ninskog biskupu Teodoziju iz 887. godine (»crkva« kao fizički objekt ili kao institucija). Nije ga, nažalost, dospio završiti.

U plodnoj simbiozi filologije, arheologije, povijesti i povijesti umjetnosti te epigrafije leže bitne pretpostavke Rapanićeva intelektualnog profila. Interdisciplinarnom erudicijom i polivalentnim vještinama utemeljenima na filološkim i klasično-latinskim zasadama duhovno je pripadao naraštaju svojih (doduše petnaestak godina starijih) suvremenika: Duje Rendića Miočevića, Branimira Gabričevića, Mate Suića, Mladena Nikolancija; povezivao ih je svojedobno i zajednički rad u Arheološkom muzeju. Stoji, međutim, i činjenica da je Željko Rapanić bio vjerojatno jedan od posljednjih predstavnika takve intelektualne spremne u našim humanističkim znanostima, gdje zbog specijalizacije (i subspecijalizacije) više nema stručnjaka koji bi s tolikom suverenosti raspolagali čitavom lepezom znanja. Sa Željkom Rapanićem ispraćamo i erudita staroga kova kakvih više zasigurno neće biti.

Pisao je istančanim, bogatim i odmjeranim jezičnim izrazom, istodobno sadržajnim i pristupačnim, pronašavši sretan balans diskursa primjerenog

različitim čitateljskim profilima, u isto vrijeme znanstveno pronicljiv. Premda bi se njegov logičko-analitički jezik ponekom čitatelju mogao učiniti odviše hladnim i cerebralnim, na nesumnjivu će dobitku biti onaj koji se trajnije zadrži na Rapanićevim tekstovima, i to ne isključivo zbog vrijednosti iznesenih rezultata. Čitajući, naime, njegove tekstove, posvuda je uočljiv vrlo razvijen smisao za ritam i pažljivu kompoziciju rečenice, što proizlazi iz Rapanićeva dugogodišnjeg i trajnog muzikološkog interesa, ali vjerojatno i iz višegodišnje osobne prožetosti strukturom i logikom latinskoga jezika. Taj stil pisanja snažno je autorski obilježen i čitatelju njegovih radova smjesta prepoznatljiv. Pažljiviji čitač će zapaziti da se u njima vjerojatno najčešće ponavljaju glagoli »slagati« i »složiti«, odnosno glagolska imenica »slaganje« i sl.

Neka mi na kraju bude dopušteno iznijeti i nešto osobnih reminiscencija o pokojniku, s kojim sam bio u prisnom kontaktu posljednjih desetak godina njegova života: iako nisam bio njegov student, od Željka Rapanića sam mnogo naučio, kao od malo koga. Uvijek je bio spreman priskočiti savjetom – koje je neštedimice davao – pristupačan, u društvu raspoložen i duhovit, sklon dugim i čestim razgovorima te druženju (potkraj života u vrlo uskom, probranom krugu), čak i kada je u poodmakloj dobi patio od narušena zdravlja. Kao sugovornik plijenio je profinjenom inteligencijom, istovremeno afektivnom i socijalnom, no ponajviše asocijativnom i analitičkom. S uvažavanjem je prihvaćao argumente drugih i onda kada se s njima nije slagao (a po studioznosti raščlambe, jasnoći razlaganja i intelektualnoj spremi parirati mu je mogao malo tko). Prema profesoru Rapaniću osjećam višestruki dug, otvoren – kroz njegova djela – i prije nego što sam imao prilike osobno ga upoznati. Iako je s njemu svojstvenom ironijom stalno otklanjao preuzetne fraze o »duhovnim učiteljima« ili »duhovnim nasljednicima«, izvjesno je da je Željko Rapanić uvelike odredio moj profesionalni *curriculum* i znanstvene preokupacije. I kao inspiracija, i kao predložak, i kao korektiv. Kako u znanstvenom formiranju, tako i u neposrednoj komunikaciji s njim, s dubokim poštovanjem i zahvalnošću usvajao sam plodove profesorove erudicije. Posvećujući ove retke njegovoj uspomeni, neka posljednji pozdrav vrsnu latinistu bude onakav kakav bi, ako smijem to napisati, on sâm priželjkivao: *Desiderio Spalatensi, in studiis latinis optime merito ac rerum gestarum medii aevi doctissimo magistro, grato animo salutem ultimam dico.*

Upute za predaju tekstova za časopis *Starohrvatska prosvjeta*

Tekstovi za objavljivanje u časopisu *Starohrvatska prosvjeta* primaju se tijekom čitave kalendarske godine. Tekstovi primljeni **do 1. svibnja** smatrat će se radovima ponuđenim za objavljivanje u svesku za tekuću kalendarsku godinu.

Središnje teme zastupljene u časopisu ograničene su na srednjovjekovno razdoblje (od 5. i 6. stoljeća do kasnoga srednjeg vijeka i ranoga novog vijeka), a prednost imaju radovi s područja arheologije. Radovi mogu biti i s područja povijesti, povijesti umjetnosti i bioarheologije. Časopis je dvojezičan, odnosno svi tekstovi svi se tekstovi objavljuju na hrvatskom i na engleskom jeziku. Prijevođe s hrvatskog na engleski kao i s engleskog na hrvatski osigurava izdavač časopisa *Muzej hrvatskih arheoloških spomenika*.

Radovi moraju sadržavati sljedeće podatke:

Naslov članka

Podaci o autoru: ime, prezime, ustanova, adresa i adresa elektroničke pošte navode se ispod naslova članka.

Svaki rad mora sadržavati tzv. **apstrakt** napisan u kurzivu u slogu **Times New Roman**, veličine slova **10pt** i s proredom **1,5**. Apstrakt se nalazi između zaglavlja (naslova, imena i adrese te *e-mail* adrese autora) i teksta i ne smije sadržavati više od 1000 slovnih znakova (uključujući razmake). Piše se u trećem licu. Ispod apstrakta navode se **ključne riječi** (između tri i sedam).

Osnovni tekst članka mora biti napisan slogom **Times New Roman**, s veličinom slova **12pt** i proredom **1,5**. Svi prilozi (fotografije, crteži, table i sl.), koji se predaju kao posebna datoteka moraju biti naznačeni u tekstu (**npr. sl. 1; T. XV**) i s navedenim izvorom. Ako je riječ o autorskom radu navodi se inicijal imena i prezime (**npr. foto: Z. Alajbeg**), a ako je prilog preuzet iz drugog izvora (**npr. preuzeto iz: Belošević 2007, str. 315, T. CX**).

Literatura se u skraćenom obliku (prezime autora napisano malim slovima i godina izdanja navodi ispod teksta u bilješkama (**footnotes**). Nakon godine izdanja iza zareza upisuju se podaci o stranicama s kraticom **str.**, bilješkama s kraticom **bilj.**, te slikovnim i grafičkim priložima s kraticom **sl.** za

Instructions for submission of papers to the *Starohrvatska prosvjeta* journal

Papers for publication in the *Starohrvatska prosvjeta* journal can be submitted throughout the calendar year. All texts received **by 1 May** will be considered as papers offered for publication in the volume for the current calendar year.

The central topics as represented in the journal are limited to the Middle Ages (from the fifth and sixth centuries AD to the late Middle Ages and the early modern age), and priority will be given to papers from the field of archaeology. Papers can also cover the fields of history, history of art and bioarchaeology. The journal is bilingual, i.e. all texts are published in the Croatian and English languages. Translations from Croatian to English, and *vice versa*, will be provided by the publisher of the journal, the *Museum of Croatian Archaeological Monuments*.

All papers should contain the following information:

Title of the article

Information on the author(s): first name(s) and surname(s), institutional affiliation(s), address(es) and e-mail address(es) should be listed below the title of the article.

Each paper should contain an **abstract** written in italics, set in **Times New Roman**, font size **10 pt**, line spacing **1.5**. The abstract should be positioned between the heading, viz. the title, name(s), address(es) and *e-mail* address(es) of the author(s), and the text, and should contain no more than 1000 characters (including spaces). It should be written in the third person. Below the abstract there should be a list of **keywords** (between three and seven).

The main text of the article should be set in **Times New Roman**, font size **12 pt**, line spacing **1.5**. All appendices (photographs, drawings, plates, etc.), submitted as separate files, should be indicated in the text (e.g. **Fig. 1; Pl. XV**) with the source(s) acknowledged. In the cases of copyrighted works, the first initial(s) and last name(s) should be indicated (e.g. **photograph: Z. Alajbeg**), and the sources of any appendices should be provided (e.g. **taken from: Belošević 2007, p. 315, Pl. CX**).

The bibliography should be in abridged form (last name(s) of the author(s), in lower case ex-

sliku i **T.** za tablu. Ispod teksta se navode i ostale bilješke (dodatna tumačenja, zahvale i sl.) sve u slogu **Times New Roman**, s veličinom slova **10pt** i proredom **1,5**.

Brojčana oznaka za bilješku u tekstu stavlja se iza **znakova interpunkcije** (točke, zareza i dr.) i **znakova navodnika**. Ako rečenica počinje navodnicima, onda interpunkcijski znak na njezinu kraju prethodi navodnicima, budući da se taj znak smatra sastavnim dijelom citiranog teksta.

Nakon teksta slijedi cjelovit popis **literature i kratice**.

U **popisu literature** navodi se najprije **prezime autora** na isti način kako je navedeno u bilješci i **godina izdanja**. Ispod toga navodi se inicijal imena autora i prezime također malim slovima, zatim naslov knjige ili članka te podaci o mjestu i godini izdanja. Kod navođenja članka potrebno je upisati i stranice članka. **Kurzivnim** se pismom (*italic*) označuju nazivi monografija, znanstvenih skupova i časopisa.

U slučaju dvaju ili više radova jednog autora s istom godinom izdanja iza godine dodaje se malo slovo, i to abecednim redom (**npr. Delonga 1996a**). Popis literature također treba biti pisan u slogu **Times New Roman** s veličinom slova **12pt** i proredom **1,5**.

Elektronički izvor navodi se uobičajenim načinom, a u zagradi se navodi datum zadnje provjere.

Uz **kratice** koje se navode abecednim redom mora biti priloženo objašnjenje o njihovu značenju.

Tekstovi i fotografije predaju se u elektroničkom obliku. **Fotografije** i drugi slikovni prilozi trebaju biti u što većoj rezoluciji (najmanje **300 dpi**) u nekom od uobičajenih formata (**tiff, jpg, png**).

Primjeri citiranja

Monografija

U bilješci:

Piteša 2009, str. 73.

U popisu literature:

Piteša 2009

A. Piteša, *Katalog nalaza iz vremena seobe naroda, srednjeg i novog vijeka u Arheološkome muzeju u Splitu*, Split 2009.

Poglavlje u knjizi ili članak u zborniku

U bilješci:

Eichert 2012, str. 494, sl. 5.

cept for the first letter, and the year of publication), below the text in footnotes. After the year of publication, and behind the comma, there should follow the information on page(s), indicated by the abbreviation(s) **p.** or **pp.**, footnotes, indicated by the abbreviation **fn.**, and figures and/or drawings, indicated by the abbreviation **Fig.** for figures and **Pl.** for plates. Other notes (clarifications, acknowledgements, etc.) should also be placed below the text, all set in **Times New Roman**, font size **10 pt**, line spacing **1.5**.

Footnote markers should be placed in the text after **punctuation marks** (periods, commas, etc.) and **quotation marks**. In sentences beginning with a quotation mark, the punctuation mark at their ends should precede the closing quotation mark, since this mark is regarded as integral part of the quoted text.

After the text there should follow a complete list of **bibliography and acronyms**.

In the **bibliography list**, the **last name(s) of author(s)** should be indicated first, in the same way as in the corresponding footnote, followed by the **year of publication**. Next should follow the first name initial(s) and last name(s) of the author(s), also in lower case except for the first letters, and then the title of the book or article, and information on the place and year of publication. References to articles should also contain the relevant pages. **Italic** should be used to denote the titles of monographs, scientific conferences and journals.

In the case of two or more works by the same author(s) and with the same year of publication, a lower-case letter should be added after the year, in alphabetical order (**e.g. Delonga 1996a**). The bibliography list should also be set in **Times New Roman**, font size **12 pt**, line spacing **1.5**.

Electronic sources should be indicated in the usual manner, with the last date of access in parentheses.

Acronyms, listed in alphabetical order, should be accompanied by explanations of their meaning.

The texts and photographs should be submitted in electronic form. **Photographs** and other graphics should be of the highest possible resolution (at least **300 dpi**), in one of the common formats (**tiff, jpg, png**).

U popisu literature:

Eichert 2012

S. Eichert, *Zu Christentum und Heidentum im slawischen Karantanien*, u: *Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe (Archeological and Historical Evidence)* (ur. M. Salamon, M. Woloszyn, A. Musin, P. Špehar), vol 1., Kraków, Leipzig, Rzeszów, Warszawa 2012, 489-502

Članak

U bilješci:

Robak 2015, str. 316, sl. 2,7.

U popisu literature:

Robak 2015

Z. Robak, Items decorated with Tassilo Chalice Style in the western slavic Territories, *Slovenská Archeológia* LXIII-2, Nitra 2015, 309-340

Autor s dva prezimena:

U bilješci:

Sekelj Ivančan 2010, str. 255, T. 35.

U popisu literature.

T. Sekelj Ivančan, *Podravina u ranom srednjem vijeku, Rezultati arheoloških istraživanja ranosred-njovjekovnih nalazišta u Torčecu*, Zagreb 2010.

Dva autora ili više njih:

U bilješci:

Milošević, Topić 2012

U popisu literature:

B. Milošević, N. Topić, Nalazi keramičkih lula s lokaliteta Sv. Marija od Kaštela i Posat od Ploča u Dubrovniku, *Starohrvatska prosvjeta*, s. III, 39, Split 2012, 257-271

Dva rada ili više radova jednog autora s istom godinom izdanja:

U bilješci:

Milošević 1990a, str. 196.

Milošević 1990b, str. 330.

U popisu literature:

Milošević 1990a

A. Milošević, Još jedan tip kasnoantičke bojne sjekire u Dalmaciji, *SHP*, s. III, 18 (1988), Split 1990, 195-201

Quotation examples

Monograph

In footnotes:

Piteša 2009, p. 73.

In the bibliography list:

Piteša 2009

A. Piteša, *Katalog nalaza iz vremena seobe naroda, srednjeg i novog vijeka u Arheološkome muzeju u Splitu*, Split 2009.

Chapters from books, or articles from conference proceedings

In footnotes:

Eichert 2012, p. 494, Fig. 5.

In the bibliography list:

Eichert 2012

S. Eichert, *Zu Christentum und Heidentum im slawischen Karantanien*, in: *Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe (Archeological and Historical Evidence)*, M. Salamon, M. Woloszyn, A. Musin, P. Špehar (Eds.), Vol. 1, Kraków, Leipzig, Rzeszów, Warszawa 2012, 489-502

Articles

In footnotes:

Robak 2015, p. 316, Figs. 2, 7.

In the bibliography list:

Robak 2015

Z. Robak, Items decorated with Tassilo Chalice Style in the western Slavic Territories, *Slovenská Archeológia* LXIII-2, Nitra 2015, 309-340

Author(s) with two last names:

In footnotes:

Sekelj Ivančan 2010, p. 255, Pl. 35.

In the bibliography list:

T. Sekelj Ivančan, *Podravina u ranom srednjem vijeku, Rezultati arheoloških istraživanja ranosred-njovjekovnih nalazišta u Torčecu*, Zagreb 2010.

Two or more authors:

In footnotes:

Milošević, Topić 2012

In the bibliography list:

B. Milošević, N. Topić, Nalazi keramičkih lula s lokaliteta Sv. Marija od Kaštela i Posat od Ploča u Dubrovniku, *Starohrvatska prosvjeta*, s. III, 39, Split 2012, 257-271

Milošević 1990b

A. Milošević, Porijeklo i datiranje keramičkih posuda u grobovima ranoga srednjeg vijeka u Dalmaciji *Diadora* 12, Zadar 1990, 327-369

Elektronički izvor

B. Totev, O Pelevna, The Vrap hoard and the elite culture of Danubian Bulgarians (abstract) <http://naim.bg/en/content/editions/500/1/issue/63/> [konzultirano 8. 06. 2013]

Kratice

SHP Starohrvatska prosvjeta
JRGZM Jarbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseum

Two or more works by the same author(s) with the same year of publication:

In footnotes:

Milošević 1990a, p. 196.

Milošević 1990b, p. 330.

In the bibliography list:

Milošević 1990a

A. Milošević, Još jedan tip kasnoantičke bojne sjekire u Dalmaciji, *SHP*, s. III, 18 (1988), Split 1990, 195–201

Milošević 1990b

A. Milošević, Porijeklo i datiranje keramičkih posuda u grobovima ranoga srednjeg vijeka u Dalmaciji, *Diadora* 12, Zadar 1990, 327–369

Electronic sources

B. Totev, O Pelevna, The Vrap hoard and the elite culture of Danubian Bulgarians (abstract) <http://naim.bg/en/content/editions/500/1/issue/63/> [accessed 8/6/2013]

Acronyms

SHP Starohrvatska prosvjeta
JRGZM Jarbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseum